

DEMOKRÁCIATÁMOGATÁS ÉS VÁLASZTÁSI MEGFIGYELÉS

A demokrácia ügyének világszerte történő támogatása kiemelt fontosságú az Európai Unió számára. A demokrácia az egyetlen olyan kormányzási rendszer, amelyben az emberek teljes mértékben kibontakoztathatják emberi jogukat, emellett meghatározó tényező a fejlődésben és a hosszú távú stabilitásban. Az egyetlen közvetlenül választott uniós intézményként az Európai Parlament különösen elkötelezett a demokrácia előmozdításának ügye mellett.

JOGALAP

- Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 2. és 21. cikke.
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 205. cikke.

SZAKPOLITIKAI KERET ÉS SZAKPOLITIKAI ESZKÖZÖK

A demokrácia uniós megközelítése kiegészíti az emberi jogokkal kapcsolatos munkát (lásd a [5.4.1.](#) számú ismertetőt). Alapját az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, valamint az emberi jogokra, a demokratikus intézményekre és a választásokra vonatkozó többi nemzetközi és regionális norma képezi. Az EU 2015 óta a demokráciatámogatást a 2030-ig tartó időszakokra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrendre, különösen az elszámoltatható intézményekre és az inkluzív és részvételen alapuló döntéshozatalra vonatkozó 16. célra, valamint az egyenlőtlenségek csökkentéséről szóló, 10. célra is alapozza.

A Tanács 2009. november 17-én a demokráciának az EU külkapcsolatai keretében történő támogatásáról szóló következtetéseket fogadott el, amely körvonalazta a demokrácia támogatásának az országonkénti egyedi megközelítésen, az összhang fokozásán és valamennyi érdekelt fél bevonásán alapuló új stratégiáját. Ezt követően a Bizottság 2011-es Változtatási programja kiemelte az emberi jogok, a demokrácia és a jó kormányzás támogatását az EU fejlesztési politikáján belül. Az EU 2012-ben állapodott meg az emberi jogokkal és a demokráciával kapcsolatos stratégiai keretben és a végrehajtásra irányuló cselekvési tervben. A 2011-es arab felkelést követően az EU aktualizálta az európai szomszédságpolitikát a „többet többért” megközelítés elfogadásával, amely a támogatást a demokratikus átalakuláshoz és a „valódi demokrácia” elvéhez kapcsolja. A politikai reformok végrehajtására vállalkozó országokat – többek között a szorosabb gazdasági integrációval, nagyobb pénzügyi

segítségnyújtással, a személyek fokozottabb mobilitásával és az Unió belső piacára való bejutás lehetőségével – ösztönözték.

A Tanács 2019 októberében következtetéseket fogadott el a demokráciáról, amelyekben újlag megerősítette a 2009. évi következtetéseiben foglalt elveket, ugyanakkor meghatározta azokat az új kihívásokat, amelyekkel az EU-nak sürgősen és átfogóan szembe kell néznie külső tevékenysége során. Ilyen kihívás például a demokratikus folyamatok és intézmények aláásása; az intézményekbe és a politikusokba vetett bizalom alacsony szintje; a civil társadalom szűkülő demokratikus mozgásteré; az emberi jogok és az alapvető szabadságok fokozott megsértése; valamint az online technológiákat felhasználó manipuláció.

A demokrácia előmozdítására irányuló erőfeszítések fokozására tett uniós kötelezettségvállalást a Tanács által 2020 novemberében elfogadott, [az emberi jogokra és demokráciára vonatkozó harmadik uniós cselekvési terv](#) is megerősítette. A 2020–2024 közötti időszakra vonatkozó prioritásokat meghatározó terv a demokráciátámogatást öt cselekvési irányvonalra összpontosítja, amelyek egyikének címe: „Reziliens, inkluzív és demokratikus társadalmak kiépítése”.

A Tanács „A demokrácia és a fenntartható fejlődés gyökerei: Európa együttműködése a civil társadalommal a külkapcsolatokban” címmel 2012-ben elfogadott következtetéseiben hangsúlyozta a civil társadalom szerepét. „Az EU együttműködése a civil társadalommal a külkapcsolatokban” című, 2017. június 19-i következtetéseiben a Tanács megerősítette az EU elkötelezettségét egy erős és reziliens civil társadalom iránt, amely minden demokráciában a jó kormányzás és a jogállamiság támogatásának kulcsfontosságú eszköze.

Az eltelt idő során kialakított uniós politika számos eleme az emberi jogokkal és a demokratikus elvekkel egyaránt foglalkozik. Ide tartoznak az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó országspecifikus stratégiák, amelyek meghatározzák az EU által a partnerországokban követendő cselekvési prioritásokat és célkitűzéseket. Tartalmazza továbbá a nemzetközi megállapodások emberi jogokra és demokráciára vonatkozó záradékait, amelyek lehetővé teszik az EU számára, hogy felfüggesse a kereskedelmet vagy az együttműködést, amennyiben egy ország súlyosan megsérti az emberi jogokat és a demokratikus elveket. Egy másik elem a demokrácia és az emberi jogok területén tevékenykedő civil társadalmi szereplők támogatására szolgáló egyedi finanszírozási eszköz (lásd alább).

A választási megfigyelés központi uniós eszköz a nem uniós országok demokratikus fejlődésének támogatására, az emberi jogok és a jogállamiság előmozdítására, valamint a békeépítéshez és a konfliktusmegelőzéshez való hozzájárulásra. Az EU hosszú távú választási megfigyelő missziói értékelik a választási folyamat eseményeit. A fogadó országnak meghívást kell küldenie ahhoz, hogy uniós megfigyelő missziót lehessen indítani. A hosszú távú megfigyelők általában a választások napja előtt két hónappal már megkezdik munkájukat, és az egész választási folyamatot figyelemmel kísérik a hivatalos eredményhirdetésig és fellebbezési eljárásig. A rövid távra kirendelt megfigyelők a szavazás napját, illetve a szavazatszámlálást követik nyomon. A főmegfigyelő rendszerint európai parlamenti képviselő. A missziót követően a választási megfigyelő misszió végleges jelentést tesz közzé, amely következtetéseket

és ajánlásokat tartalmaz, és iránymutatást ad a választási reformhoz és az esetleges jövőbeli uniós segítségnyújtáshoz. A választási megfigyelés mellett az EU technikai és anyagi segítséget is nyújthat a partnerországoknak, javítva a demokratikus választások feltételeit, növelve az állami és nem állami szereplők kapacitásait, valamint támogatva a szükséges reformokat, a teljes választási ciklust figyelembe véve.

2021 novemberében az EU és tagállamai elindították a demokráciára vonatkozó „[Európa együtt](#)” (TED) elnevezésű kezdeményezést. A TED az alábbi három pillérből áll, melyek célja, hogy világszerte növelje a demokratizálódás támogatásának hatását: a demokrácia támogatásának bevált gyakorlataira és politikáira vonatkozó kutatás; egy (globális szintű) TED-hálózat; és a demokrácia támogatásával kapcsolatos szakértelem biztosítása országos szinten.

A demokrácia előmozdítása és védelme érdekében az EU és tagállamai többoldalú fórumokon is részt vesznek, például az ENSZ-ben, az Európa Tanácsban vagy az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetben (EBESZ). 2021 decemberében az Európai Tanács és az Európai Bizottság elnöke részt vett az Egyesült Államok által vezetett, [demokráciáról szóló csúcstalálkozón](#), amelynek célja a demokratikus megújulás előmozdítása és a vezetők ösztönzése volt, hogy közösen reagáljanak a demokratikus visszacsúszás globális tendenciájára. A Bizottság több „demokrácia-csoportban” is részt vett, amelyeket azért hoztak létre, hogy a csúcstalálkozón túlmenően is lehetőséget biztosítson a bevonódásra. A 2023. március 28–30-án tartott második demokrácia-csúcstalálkozón az Európai Bizottság elnöke is részt vett.

FINANSZÍROZÁSI ESZKÖZÖK

A demokrácia külföldön történő támogatásának fő uniós finanszírozási eszközei a [Szomszédsági, Fejlesztési és Nemzetközi Együttműködési Eszköz \(NDICI\) – Globális Európa](#) és az [Előcsatlakozási Támogatási Eszköz \(IPA\) 2020–2027](#). Az IPA az uniós tagjelölt országokat és potenciális tagjelölt országokat támogatja az uniós tagság megszerzéséhez szükséges kritériumok teljesítésében. Az NDICI földrajzi programokat finanszíroz az IPA hatálya alá nem tartozó többi országban, valamint tematikus programokat globális szinten. Általános célkitűzései közé tartozik a demokrácia, a jogállamiság és az emberi jogok tiszteletben tartásának megszilárdítása, támogatása és előmozdítása. Az „emberi jogok és demokrácia” tematikus program a civil társadalmi szervezetekre, a demokráciára és az emberi jogok védelmezőire összpontosít. A program 1,511 milliárd eurós költségvetésével a partnerországok kormányainak beleegyezésétől függetlenül működik. A program finanszírozza továbbá az uniós választási megfigyelő missziókat és a választásokkal kapcsolatos kiegészítő intézkedéseket, valamint a demokrácia és az emberi jogok területén a kulcsfontosságú nemzetközi partnerekkel folytatott együttműködést.

2013-ban létrejött a [Demokráciáért Európai Alapítvány](#). Az autonóm, magánjogi alapítványként működő EED célja a demokratikus átalakulásért küzdő civil társadalmi szereplők támogatása személyre szabott pénzügyi támogatás gyors, rugalmas és bürokrácia mentes nyújtása révén, elsősorban az Unió keleti és déli szomszédságára összpontosítva. A testületben európai uniós tagállamok és intézmények képviselői

is részt vesznek, köztük az Európai Parlament legfeljebb kilenc képviselője és más szakértők is.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

Az Európai Parlament – az egyetlen, uniós polgárok által közvetlenül megválasztott uniós intézményként – szilárdan elkötelezte magát amellett, hogy szerte a világban támogatja a fenntartható demokráciákat. Ezt a kötelezettségvállalást több állásfoglalásban is kiemelte. A Parlament minden évben állásfoglalást fogad el az emberi jogok és a demokrácia világbeli helyzetéről és az EU ezzel kapcsolatos politikájáról, amelyben elemzi a demokráciatámogatással kapcsolatos uniós megközelítés főbb kihívásait és eredményeit, és ajánlásokat fogalmaz meg a jövőre vonatkozóan. A Parlament 2023 novemberében ajánlást fogad el a valódi választásokon való [részvételhez való jog megerősítéséről](#).

A Parlament egy sor eszközt is kifejlesztett a [globális demokráciatámogatásban](#) való közvetlen részvételhez. A Parlament folyamatosan részt vesz választási megfigyelő tevékenységekben, és azon munkálkodik, hogy erősítse a nemzeti választási folyamatok legitimitását és növelje a lakosságnak a választások, illetve az emberi jogok védelmébe vetett bizalmát. Minden évben számos parlamenti küldöttséget indít nem uniós országokban tartott választások vagy népszavazások megfigyelésére. A Parlament abban az esetben határozhat úgy, hogy ilyen, európai parlamenti képviselőkből álló küldöttségeket indít, ha a választások országos szintűek, a nemzeti hatóságok meghívják az EU-t vagy az Európai Parlamentet, és hosszú távú megfigyelő misszióra kerül sor. A Parlament küldöttségei mindig az uniós nemzetközi választási megfigyelő missziókba vagy az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala hosszú távú misszióiba tagozódnak be. Az Európai Parlamenttel konzultáció folyik az uniós nemzetközi választási megfigyelő missziók felállításáról és megtervezéséről, valamint a nyomkövetési tevékenységekről.

A demokráciatámogatás átfogó megközelítését követve a Parlament a választások megfigyelését kiegészítő tevékenységekkel, többek között a választások előtti fellépéssel, a választások utáni helyzetelemzéssel, emberi jogi fellépésekkel és a parlamenti munkát támogató kezdeményezésekkel köti össze. Különös figyelmet szentelnek a bővítési országoknak és az európai szomszédságnak. Az Európai Parlament az EU határain túl is segíti a parlamenteket intézményi kapacitásuk megerősítésében, konferenciák és szemináriumok, közös képzési programok, továbbá a képviselők és tisztviselők számára szervezett tanulmányutak révén, valamint a nem uniós országbeli parlamentek személyzetének nyújtott ösztöndíjak által. Támogatja a partnerparlamenteket az emberi jogok jogszabályokba való beépítésében és a civil társadalomhoz való kapcsolódásban. A Parlament elősegíti a demokratikus változásokat előidéző szereplők, köztük az emberijogvédők kapacitásépítését, valamint előmozdítja a média szabadságát és a független újságírást. A Parlament [gondolatszabadságért járó Szaharov-díja](#) és a Szaharov-díjjal kitüntetettek közösségének tevékenységei is e megközelítés részét képezik.

A [Simone Veil program](#) kifejezetten a női politikusok és parlamenti képviselők támogatására irányul. A Parlament a partnerparlamentekkel folytatott célzott

tevékenységek, illetve a közvetítésre és a konfliktusmegelőzésre összpontosító nemzetközi rendezvények révén a közvetítés és a párbeszéd terén is támogatást és szakértelmet biztosít. A [Jean-Monnet párbeszéd a békéért és a demokráciáért](#) a Parlament által kifejlesztett közvetítő eszköz, amelynek célja, hogy a pártok közötti kommunikáció és konszenzusépítés előmozdítása érdekében összehozza a politikai vezetőket. A „[Fiatal politikai vezetők](#)” program azon kiemelt kezdeményezések egyike, amelyek célja, hogy előmozdítsa az EU-n kívüli jövőbeli vezetők közötti párbeszédet és megértést, és ezáltal hozzájáruljon a bizalom és a béke megteremtéséhez. A konfliktusmegelőzéssel és közvetítéssel kapcsolatos uniós képesség erősítéséről szóló, 2019 márciusában elfogadott európai parlamenti [állásfoglalás](#) elismeri a közvetítés és a párbeszéd folyamatának fontosságát, valamint a Parlament ebben betöltött szerepét. A [Szolidaritás a parlamenti képviselőkkel program](#) részeként a Parlament rendszeresen megvitatja a parlamenti képviselők emberi jogi helyzetét a világban, és azon dolgozik, hogy az európai parlamenti képviselőkkel kialakított ikerintézményi partnerségek révén megvédje a veszélyeztetett parlamenti képviselőket.

A Demokráciatámogatási és Választási Koordinációs Csoport a Parlament különféle tevékenységeihez nyújt politikai iránymutatást. A csoport 16 európai parlamenti képviselőből áll, társelnökei a Parlament Külügyi Bizottságának és Fejlesztési Bizottságának elnökei. A Demokráciatámogatási és Választási Koordinációs Csoport dönt az Európai Parlament választási megfigyelő misszióiról, és elfogadja a többi tevékenységre vonatkozó [éves munkaprogramot](#). 2023-ra a csoport újra megerősítette a hat kiemelt országot és régiót (Ukrajna, Grúzia, Moldova, Tunézia, a nyugat-balkáni régió és a Pánafrikai Parlament, valamint a 2020 nyár eleji politikai eseményeket követően ad hoc politikai prioritásként Belarusz), valamint a tematikus területeket (választások előtti és utáni tevékenységek, parlamenti közvetítés és párbeszéd, emberi jogi fellépések – beleértve a Szaharov-díjas közösséget és ösztöndíjat –, valamint a parlamentek és demokratikus innováció).

RASMA KASKINA
10/2023

